

Tihana Puc

povjesničarka umjetnosti

(In)visible Artists - Contemporary Artists from Croatia in the post-1989 "Globalized" Contemporary Art Field

doktorska disertacija

**mentor: dr. sc. Stefano Baia Curioni,
izv. prof.**

Disertacija je obranjena 12. prosinca 2014. na IMT institute for Advanced Studies Lucca, Italija (Poslijediplomski doktorski studij iz Upravljanja i razvoja kulturne baštine), pred povjerenstvom: dr. sc. Lorenzo Casini, izv. prof. dr. sc. Paola Dubini, izv. prof. dr. sc. Daniela Angelina Jelinčić, znanstvena savjetnica dr. sc. Emanuele Pellegrini, izv. prof.

Povjerenstvo za dodjelu titule

Doctor Europaeus:

**dr. sc. Daniela Angelina Jelinčić,
znanstvena savjetnica
dr. sc. Marilena Vecco, izv. prof.**

SAŽETAK

Tijekom posljednja tri desetljeća, pojam međunarodnog polja suvremene umjetnosti u stručnom se i znanstvenom diskursu sve učestalije zamjenjuje pojmom globalnog polja, čije je određenje predmetom kontinuiranih rasprava. U najširoj podjeli, u njima su se teze o transformaciji euroameričkog sustava u globalni i destabilizaciji dotadašnjih asimetričnih odnosa teorijski afirmirale, kritički evaluirale i/ili empirijski uvelike negirale. Prijeko potrebna, a brojčano najskromnija empirijska je istraživanja povezivalo i temeljno ograničenje – fokus na centre Zapadne Europe i SAD-a te na gornji segment umjetničkog sustava. Tek s recentnijem umnažanjem empirijskih studija usmjerenih na propitivanje fenomena globalizacije i/ili financijalizacije

suvremene umjetnosti, istraživački se fokusi počinju relevantnije izmještati.

Cilj je ove disertacije rasvijetliti procese uključivanja i priznavanja suvremenih umjetnika iz Hrvatske u "globaliziranom" polju suvremene umjetnosti nakon 1989. godine, čime se područje empirijskog istraživanja proširuje na nezapadni i necentralni prostor, te (i) na sloj ispod "vrha" umjetničkog establišmenta.

Konceptualni je okvir rada konstruiran oko teorijskih modela globalizacije kulture te teorijskih postavki o konstrukciji umjetničkih "karijera", osobito u kontekstu "dvojne ekonomije" umjetničkog polja. Kao metodološki najadekvatniji odabran je mješoviti pristup. Posvećujući osobitu pozornost društveno-povijesnom kontekstu Hrvatske prije i nakon 1989., unutar šire problematike "bivšeg Istoka", kvantitativna je analiza dopunjena kvalitativnom, za koju su korišteni podaci iz polustrukturiranih intervjua s umjetnicima, te niz sekundarnih izvora.

Istraživanjem je obuhvaćeno razdoblje od 1991. do 2012., a u njegovom su epicentru umjetnici koje su se formirali nakon 1989., dok je komparativnim razmatranjem međunarodno najafirmiranijih umjetnika prethodnih generacija integrirana intergeneracijska perspektiva. Za potrebe istraživanja konstruirano je nekoliko baza podataka s izložbenim aktivnostima odabranih umjetničkih institucija u Hrvatskoj te umjetnika iz Hrvatske, od kojih je za detaljnu analizu izdvojen skup od 61 umjetnika. Njihove su izložbene aktivnosti (6400 izlaganja u 1905 institucija u Hrvatskoj i inozemstvu razlučenih prema tipu (muzej, galerija itd.) i karakteru (nekomercijalni, komercijalni) vizualizirane pomoću UCINET softvera, a u analizi su primijenjene metode bliskog i udaljenog čitanja - i za kolektivno "kretanje" umjetnika i za njihove individualne trajektorije - s naglaskom na geografski i institucionalni kontekst te progresiju umjetničkih "karijera".

Među temeljnim je nalazima istraživanja da su učinci procesa globalizacije, iako generacijski različito stupnjevani i najintenzivniji za

umjetnike rođene nakon 1970., prije svega statusno kondicionirani. Najizrazitiji su utjecaji primjetni tek na mikrorazini analize te se vezuju uz aktivnosti ograničenog broja aktera i specifične tipove izložaba, dok se vidljivost umjetnika unutar "globaliziranog" polja suvremene umjetnosti u odnosu na nacionalno polje distribuirala iznimno asimetrično. Usprkos proširivanju umjetničkog polja i modifikiranju "pristupnih kanala", značaj Zapadne Europe i SAD-a kao prostora izlaganja i sustava priznavanja suvremenih umjetnika nije znatnije umanjen, kao ni važnost geografske blizine i povijesno-političkog nasljeđa, očite u osobitim regionalnim podsustavima. Uz njihovu zasebnu kontekstualizaciju, znatna je pozornost posvećena detektiranju potencijalnih institucionalnih platformi i mreža koje su "kretanje" umjetnika posredovale, kao i ulozima domaćih, regionalnih i međunarodnih aktera u procesima njihove "konsekracije". Utvrđeno je da međunarodne "karijere" umjetnika iz Hrvatske - tipološki razvrstane s obzirom na karakter i progresiju u kontekstu simboličkog i komercijalnog uspjeha - predstavljaju modifikaciju "uvjeta" priznavanja nezapadnih umjetnika prije 1989., istodobno korigirajući u literaturi prisutne "definicije" međunarodnog umjetnika, teze o nužnosti njegove tržišne "konsekracije", kao i one o neminovnom izjednačavanju simboličke i ekonomske vrijednosti u suvremenoj umjetnosti.

Uz nove spoznaje o konstrukciji umjetničkih "karijera" nezapadnih suvremenih umjetnika u kontekstu globalizacijskih procesa, istraživanjem se ukazalo na potrebu usložnjavanja diskursa o globalizaciji suvremene umjetnosti i s njom povezanu nužnost decentraliziranja izvora istraživanja, kao i na konkretne metodološke reperkusije koje ono implicira. x